

1

Europa ajalugu XVIII s. algul.

Stolt. 1926. üsem.
stud.pärl

Europa ajalugu XVIII sajangu algul.

XVIII sajangu algul on Europas tähtsad sündmused. Himesed asustatud maadustavad pööre kaha, algab uus aeg. XVIII s. leiavad asetka suured sõjad - Hispaania päranduse sõda, mis on võitlusid Põhjamaades Ida ja Lääne vahel. Need maadustavad heepis uueks Põhjamaa elud.

Hispaania päranduse sõda oli Inglismaa ja Prantsuse maa vahel. See aeg, mis algas Viisikali rahu järel 1659a. on Prantsusmaa ülevõimu ajans ja keegi tarisa uurija hakkab umitama 1659a. uueks ajans - Prantsusmaa võimu ajans. XVIII sajangu vii ja ka sel sajangu on Prantsusmaa keegi majavau - vägevau, aga juba uueks aastasaja alul on näha, et Inglismaa tahab saada emale ülevõimu. XVIII sajangu tuleb võitlus Prantsuse ja Inglise-maa vahel.

XVIII s., mida palju on uuritud, kutsutakse tasakaalulajans ^{poliitika} see ta ka on, aga teda võiks ka väga hästi reetsuda kaheksa ajans. Kunaagi pole diplomaatia elud nii kõrgel. kui siis. Salajane toimis diplomaatia, valitsusis, millel elid keix akinevad lubatud - ja milleda viis saada kätte keix.

Olud 1700 a. eri maades Europas.

Prantsuse maal oli kuningas Ludvig Louis XIV. Tema on nimeliselt kaua valitsenud 57 aastat, alates 1643a., ehki tema nika kaua faktiliselt valitsuse juht poleud. Tema isik valitses XVII sajangu. Pääkse kuningas ema poliitika kaudu XVIII s. II poolel asub rumber muutuva poliitilisi elud. Louis XIV poleud ümri samu viēras. Kui aspa elud seda näudsid, mis murdis tema lubadusi, pükamaid alliance. Ta valmis algama sõda kindlamate kimmituste vastu ja nii on ka sel. Tatas see kirju mägi, mis oli Louis XIV ajal. Tema valitsuse aeg oli valnu ja soja aeg. Louis XIV oli juba rüüd vana - ja alles viinud arvates, et ta tahab omaid vāmasid päivad soeta mōsda rahus, aga nū see pole. Hispaania päranduse kuisimus tekitab 1701. sõja, mis mōjus väga XVIII sajangu sündmusele. Louis XIV oli Hispaania punitansi pere. Tema oli Philipp III, Hispaania kuningas, tatar tanna. Selle kaudu elid Louis XIV nagu ajalehed rīgused Hispaaniale. Mitte ainult selle kaudu üksi. Täismene akiraasa oli Hispaania

na printsess - Philipp II tütar Maria Theresia. Pärnesi rahus eli 1650 a. kokkulepped nii, et Prantsusmaa kuningas Louis XIV võttis omale naisena Maria Theresia. Sellest aga niingit hädasõda ei tulnud, pidi Louis XIV lubama, et ta loobub oma naiselõigusest Hispaania kohta.

Louis XII naise sugukond (Habsburgid) oli Austria kaiser Leopold. Tema ema oli Hispaania printsess Maria. Leopold I oli Hispaania printsess abikaasana Margarethe Theresia. Nii olid siis Euroopa kõige tähtsamad valitsejad, vanad ajaloosised vaelased - Bourbonid ja Habsburgid, sugulased. Nad olid üksteisega pojad - ja ka sugulased on naised. Leopold I asus valitsema 1657 a. Ta on väga kohustunud valitseja - ja tahtis täita täpipoolest oma kohuseid. Tema, kaa valitseja oli aga ka huviatud muusikast. Elanum: armastus muusika vastu, selle harjutamine ja tahtu tükkeid komponeerimine. Et see aga pole valitseja kohustega kokkuvõttes see pole talle selge. Raagitakse, et kui oli tähtsaid asju otsustada, siis oli ta sellest piinatud ja talle ei meeldi siis valitseja töö. Parema meeliga niikis ta aga oma näiliga imastus teas ja komponeris eperett muusikat, mida siis hiljem ümardas mängiti. Leopold I ajal tegid tümklased otsustava pealtingi Prantsusele, aga täiesti abil teed see tagasi. Austria seisuskiht sai siis tugivõimaks. Leopold I oli 1680 aastal juba vana, ja kuni ta nooruspäevadel oli osavõtnud poliitilistest intriigidest, elas ta nüüd rahus ja ei otsi enam rahutusi. Ta suri 1705 a.

III suurriik oli Inglismaa - Suur Britannia. Seal oli üldi varem 1688 a. Alud suurvalitsuse ja Stuartid aeti ära. Saksel pagenud Prantsuse maale ja liial saab hädad vastu võtta, mis ta pidas omal kuningal tülli viimaseks alles. Inglismaa kuningas sai Orange Willem III, kõige lähilõpandmise määruse inimene. Tema ema revolutsiooni kaudu 1688 a. ta kaalu päästnud ja Euroopale asu rahu säilitanud, selle kaudu et Stuartite katolilise valitsus kukutati. Keis see mis ühes Stuartite valitsusega oli - katoliku intriigid kukutati ja Põhja riigid jäid rahulikkus. Hillele III eld aga haige - ja ei saa palju osavõtta poliitilistest elust. Ta nägi, et tuleb suur koalitsioon Prantsuse maa - ja Louis XIV vastu, kes tahtis oma alla saada terve Euroopa.

IV riik, kes ka suurriigi käelõigustega tahtis esineda - oli Hispaania maa. Hispaania suurriik oli Karl V aastal 1519 - 1659. Pyrenei rahuni, ja sellest on veel mälestus säilinud. Hispaanias

3
degenererunud kuningad Philipp II järel - Philipp III ja IV ja praeguse valitseja Karl II. Nende ajal on kaotanud Hispaania maa oma tahtsuse, Majandus elud on rühvad ja maal põhjust pole Hispaaniale mängida suurriigi osa. Karl II oli naine, umbes 40 a. aga täiesti degenererunud tüüp - ja see küsimus, kes tuleb ta järel Hispaania troonile - on kaalimisele Euroopas ühes tahtsamaks küsimuseks. Karl II oli Leopold I ja Louis XIV lang - ja ta oli lasteta, ning ta järel pidi leitama troonipärija, sest tal omal polt lapsi. Otsiti Baieri prints - aga et see oli surmed, siis määras Karl II oma pärijaks Louis XIV poja poja Philippi, kuid see tekitas ühe palju kardust ja meel-pala Euroopas. Hispaania saadik teatas sellest Prantsus-maa ümardas sõnadega "Praegu on Pyrenei magestikud karmunud Prantsusmaa ja Hispaania vahel." See pidi niipalju tähendama, et Prantsuse maa ja Hispaania olid ühinenud. Karl II sureb 1700 a. ja siis hakkavad alukorrad ruttu arene-ma.

Euroopa põhja riikidest kõige märkamisväärtisem oli Rootsi riik, kes pöördi Vestfali rahu mängib suurriiki. Tema sai Saksaa riigipäeval ka ümardas, sest tal oli Põhja Saksamaast maaalad ja Rootsi poliitika Vestfali rahu järel on sihitud Saksaa riigi vastu. Selle järel kui Karl XI oli saanud takivõta suure mäisade aduressiooni, oli ka Rootsi maa seltsimisele konsolideeritud ja Rootsi autoriteet oli Euroopas kasvunud. Karl XI suri ühe noorelt. Ta pole 41 aastaks vana. sest on suus kahju Euroopa rahule ja tasand süstemaatilise arenemisele. Tema asemel tuli Karl XII, kes oli praeguse troonile tulles ja algsel esimestel amavalitsuse aegadel ei teadnud, mis tähendab suurriigi valitsemise. Karl XII kõige suurem loka oli karudega väimlemine - sest ei tekitud tarvitada karujahil püssi. Karl XII saab kangelaseks. Kriitilised paevad 1700 a., kui talle selgub tema vastu olev suus koalitsioon, teevad temast kangelase. Taanimaal, kes Ratskylle rahu järel 1688 a. oli palju kaotanud, oli kuningas Friedrik IV - Karl XII kusiin - ja tema oli andunud saljastosse katinaakromistesse Karl XII vastu - ja sellest tuli suus koalitsioon. Sellest võttis osa Poola kuningas August II, kes oli ka Karl XII lähedalt sugulane (Nende emad olid äed) - ja selmas liige koalitsioonis oli Venel troon Peter I.

Kui me tahame vaadata sündmusi, mis 1700 a. järel mõõduandvad Euroopa poliitikas, siis peame katsuma, et me võiksime vaadata elusid mitte niipalju nad on meie ajal, vaid niipalju nad on just elid. Kui me kujutame Rootsi - Venel sehet, kergelt kujutame Rootsi praeguse sidukorras - väiksema ja Venel

jälle hiigla riigina, milleks see sai alles XVIII - XIX sajandul. Retsi oli suurriik. Tõenäoliselt Balti provintid - keeti, Lätti, Ingeri, Ladoga äärsed maad ja maad Saksa maal Pommerni, -elastid Retsile, et segada Euroopa seismistesse sisse. Retsi oli suurriik - ja Venemaa polnud nüi suuri Peter Suure ajal - kui nüüd. Ta oli ka barbaarne ja see suuri refermaator oli ka ise nüi barbaarne, et peab imestama.

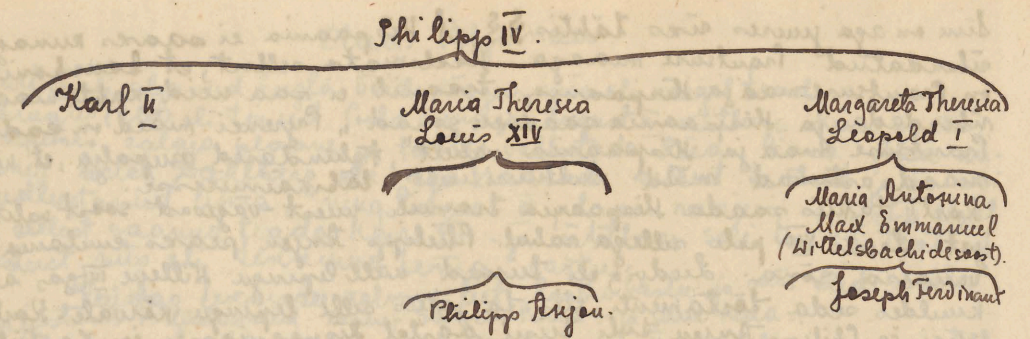
Prusi oli 1700. alles Brandenburgi kuurvürstkond. Kuurvürst Friedrich polnud veel saanud kuninga krooni, aga oli saanud pärandusena isalt Friedrich Suurelt kaa laeka ja hästi valitsitud maa. Alles 1806. aastal kuurvürst Friedrich endale pähe kuninga krooni ja saab Prusi kuningas. Ka Saksamaa oli siis tiist sugure - kuningas seda nüüd. Sõs oli tsentraal punkt Vii - Aona äärs.

Hispaania päranduse sõda.

Novembri kuul 1700, juhtus väga tähtis sündmus Euroopa ajaloos. Nimelt suri Karl II, viimane Habsburgidest Hispaania troonil 1700. Karl II, Karl I ja Friedrich II olid viimased krahvid ja nende järeltulijad degenererunud Karl II oli vaevalt vana 39a. Tema oli väike kuningas, kellelt Hispaania rahval polnud midagi oodata. Tema oli kare korda abielus, kuid ta oli lastetu. Hispaania troonivõimuse oli Euroopa kabinetides igal pool kõneaineks. Tähtsaid oli Karl II paljus, ehkki tal polnud lapsi. Karl II kaks vanemat tütart, Maria Theresia ja Margaretha Theresia olid mõlemad saanud mehele. Esimene kehtis Louis XIV ja noreme Austria Leopoldile.

Philipp IV oli lubanud, kui nüi peaks juhtuma, et sugu kustub mehe poolt, siis siis Margarethal esimese talle Hispaania troonile. Sellest piolas väga huult, nimis Austria keiser. Margaretha aga suri vara ja peale troonipärijat, kuid on küll tütar Maria Antonia, kes sai Baviiri (herzogile) kuurvürstidele Max Emmanuelile. Kui aga polnud olid petud, siis võttis Leopold lubaduse, et Maria Theresia loobub õigusest Hispaania troonile tulemist oma venna kaudu. Maria Antonia andis selle lubaduse, aga ta abikaasa peale sellega rahul - ja Max Emmanueli ja Maria Antonia peale Joseph Ferdinand oli see, keda ta varemud ja vanalooma ühild olid varemud asetada Hispaania troonile. See peale aga keiser Leopoldi meelijärel. Tema oli sõnane mees, kui ta hõnasta ta muusikat siis palutinat. Tema taktis, et ta arvamus peeg Karl (Joseph) oli varemud peeg - ja mõlemad tiisest abielust) saaks Hispaania troonile.

Seda aga ei võinud lubada Louis XIV, et troon, pärandus saaks Austriale. Tema arvates on see äärmiselt, et korema tütu lapsi ei jätaks ärgusteta - ja on ju Hispaania ja Prantsuse maa niisama madal Romaani maad ja need tuleks ühendada ühe valitsuse alla - vii sugulas sidemetega lähemalt ühendada see läbi rääkimine on petud juba Karl II ajal, et Louis XIV peajapeeg Philipp Trujan koos kõige raharum mees nimis troonile. Nüi olid siis kandidaadid sün ja ei teatud kumb parem valida.

1698 a. oli Louis XIV hakanud läbiräärimaga Inglise maaga, kus elisid kuningas Wilhem III, kelle sihid olid: kaitsta protestantismi ja 2) kaitsa Euroopa tasakaalust. 1698 a. oli ka konkulepe Louis XIV ja Wilhem III vahel otseski kuul.

Pääosa pidi saama Baviiri prints. Ta saab Hispaania krahvitsuse maa ei tehi ju jätada ilma ja nüi saab Louis XIV Napoli ja Sicillia. Prantsuse maa igatus nende maade järele on väga vana. Keiser saab Marlandi.

See 1698 a. oktoobri kuul konkulepe oli küll salajane, aga ta tuli siiski ilmsiks enne Karl II surma ja veel neljaval aastal, ja selle järeldeus oli see et Hispaania riigid, kes on vased ja rikked, väikesed, et nende ilma riiki on jagatud ja nüi oli surmitud heige Karl II Joseph Ferdinandil 1698 a. novembri kuul troonipärijaks valitama. Kui Joseph Ferdinand ei ole tulnud troonile, siis asi oleud ehk lahendatud, aga nüi ei tahe need asjad mitte. Veebruaris 1699 a. surub keiser Joseph Ferdinand väga järsku. Lapsed laiali kulejutud, et ta on mürgitatud, kuid ei ole selge kas see asi oli müi, või mitte. See sündmus nõudis, et Louis XIV pidi ette võtma need sammud. Need oli see isik, kes pidi saama troonile surmud, ja mes isik pidi valitama. Revadel 1699. olid Ludwig Louis XIV salajased läbirääkimised jällegi Wilhem III ja sügisel 1699 a. lepiti kokku, et keiser noreme peeg Karl, pidi tulema Hispaania troonile. Tema pidi saama Hispaaniast pääosa-mandri. Ludwig saab Sileesia ja Navarra.

See oleks kõik hästi läinud ja noreme ühine ka Holland sellega. Sellest saadi aga jälle teada Hispaaniast ja jälle ilmsiks esile sama poka melle torm, ja läbirääkimistel mis peale Hispaaniaga selgus, et sa ei elda Karlil pealt. Püüdati Prantsuse maa prints, sest siis ei tuleks esile jagamist. Küiti, et Hispaania troonile tuleks Philipp Trujan.

Inglise maa kuningas Wilhem III ahtus ise küsi noreme. Tema oli protestantlik vürst ja Inglise maal Hispaania siismiste asjadega poliks tehtud olla mingisugust tegevust. Wilhem III ühine Ludwigil näolaste plaanidega. Ludwigil sihis peale pidada kunagi lepinguid, ja me peame imestama, et Wilhem III, XVII sajandul ise peale osavaim riiginis ja ka autotitektum, tegi Ludwigiga need lepingud. Wilhem III aga oli riimel, kui pole jagamist, siis kas Prantsuse maa või Austria kasvab liiga tiigvare ja ahvarel siis protestantismi. Nüi siis saame ka aru Wilhem III sammudest. On olema mingisugune leping, siis on hõia ahvare, millele võib eluda da suurt allianci. Otseski kuus 1700 a. on tinnud Hispaania kuningas Karl II maatamendi - ja määratud airsono pärijaks Philipp Trujan.

Sin on aga juures äras tähtis §§, et Hispaania ei saaks kunagi ühendatud Prantsuse maaaga. Keelamata sellest, et Bourbonid on Prantsuse maa ja Hispaania troonil ei saa neid kahte maad ühendada, ja Hispaania saadiku sõnad „Pyrenei mäed on sadanud Prantsuse maa ja Hispaania vahelt“, tähendasid niipalju, et need maad astuvad nüüd kultuuriliselt lähikaimisesse.

Karl II tahtis saada Hispaania trooni meest-vagvast soost valitsejat. Louis XIV pole sellega rahul. Philipp Injau peares kuulama oma vanaisa sõna. Ludvig oli teinud küll lepingu Hillemi III-ga, aga kuuldes seda tõestamisi, siis ta jättis selle lepingu kõrvale. Karl II suri ja Philipp Injau tuli teisel aastal Hispaaniale ja Kartülia aadel terotat teda ja annab talle, et nad jäävad talle truusi päistal, et näin lähel hästi, aga niisri protesteeril selle vastu, pole sellega nõus, et ta naise õigus on vähenenud ja valmistab sõja. Ka Hillemi III tahab seda, kuid selle vastu seal parlament.

Nü on aas 1701 a. istamise aeg, kuhu kaldub Euroopa. Ludvig ühustab sellega, et ta on saanud juba mõned võidud ja 1701 a. laseb vallata mõned maaalad - linnad, mis kuulusid Prantsuse maaale. seal on aga sees Hollandi garnisonid ja sellest tulid sõjad. Hollandi ja Inglismaa vahel tehti selle järelle 1701 a. leping Hollandi juht oli Anthony Heinsius ja tema tuli veel esmunda - na lüüa, mis tekkis Prantsuse maad vastu. Tema oli ka Hispaania pensionäär, kuulus Hispaania aristokraatia erakonda ja oli varem olnud Prantsuse maa postl. Ta oli 1690 a. saadikuks olnud Versailles ja Louis XIV oli teda hakanud. Tõnane oli Anthony Heinsiusiga ettevaatamatult ümber käinud ja see sai Louis XIV vastaseks, ning kaldus Orange Hillemi postl. Nüüd aastasadade murrangus oli ta Hollandis erimesel osal rüürikas ja tema oli see, kes tei Hollandi etta Prantsuse maa vastu. Need küsimused, mis tehti 1701 a. Hollandi- ja Inglise maa liidus, olid delikaatsed. Ei või anda ka Austriale tülgavat ora. Pidi ettevitama jagamine Hispaaniale.

Bourbonid pidid saama päris Hispaania, aga suurem osa Hispaania valisimaid pidi saama Karlile. Nü Hispaania alamaad vähenes algul Karlile ja ka Milano, Neapel ja Sitsiilia saavad Karlile. Neid pidi moodustatama rüü ja valitsema aines sinna Karl, mitte Joseph, kes saab Austria troonile. Sügisel 1701 a. on Louis XIV, et teha seda Inglismaad, tunnistanud sermid Jacob II poja Inglismaa kuningaks. See oli Jacob III, ehk varem pretendent kes oli päästetud Jacob II peegadest. Louis XIV oli küll lubanud rahus, et ta ei tunnista Stuarti ja et Jacob II suguvõsa ei saa enam Inglismaa troonile, aga see lubadus tähendas talle vähe. Sel saanu oli Louis XIV armiselt ettevaatamata ja see näitas, kui kindel oli Louis XIV, kusta niid ka Hispaania oli võimul oli.

Inglise parlament oli lubanud Inglismaa trooni Orange Hillemi järel Annale, ja hiljem - kui sellel pole lapsi Hannoveri kuurvürstide. Hannoveri kuurvürsti ema oli Jacob II tütre tütar. Kui tuli mõni teader, et Louis XIV oli tunnistanud Jacob III, siis rünnatas see paarsu verd ja Stuartid kartasid sellega väga palju. Algusid esja varustatud, aga märtsis 1702 surub Hillemi III; Seda oli aga juba alanud ja lei suure hange lõpetele.

Olud Põhjamais.

Karl XII oli alanud hüpla Väidunäigu, mis oli näigel teada. Veebruaris 1700 oli teinud Poola kuningas August II viitluse Riia vastu. Ta rapitas salaja plaane ja tahtis vallutada Riia linn. Riia kuuberner Erich Bahlberg oli aga saanud sellest teatada ja ta oli kindlustanud linn, ning August II plaan murjus. Martsi algul oli sellest saanud teada Karl XII - ja rüütlari solda ka teatad liidust, mis oli tekkunud tema vastu.

Reidas tekkis see kolmte liit Rootsi vastu ja mis liid selle põhjustas? Liidusliid. Taani, Saksi-Poola - ja Venemaad. Taanimaal valitex 1690 kuningas Kristian V, kes oli erimesena tulnud troonile ainevalitsejana, sest ta isa vus läbi absoluetsmi. Tema ajal oli olud konnõpõnnud Rootsimaa. 1690 a. Taanlased tahtsid Skonet ju. mis Rootskone rahus jõi neid lastelt tagasi võtta. See ei läinud aga korda. Taani ja Rootsi kuningad on ka sugulasid. Kristian V side on Karl XII naine Teine Ede juba varem Saksi kuurvürstide juhau fergile abikaasas saanud.

Taani-Rootsi vahelkord on aga halb, keelamata sugulas sidemetest. Oli küsimus Helstein-Kettorpi pärast, mis oli konnõtuse kiviks. Helstein oli kuulunud Taani divartiele, aga siis on eraldatud ta Taani-maast ja tehti hertsogi riigiks. Hertsogalt valdati Taanimaast iska rahkem Helstein Kettorpi ja muutus lõpuks Taanimaad vastu vaenelikuks. Taheti liida ka Helstein Kettorpi Taanimaaga, aga see ei läinud korda. 1698 a. tuli Helstein-Kettorpi neer hertsog Friedrich Stockholm ja abiellus Karl XII õe Anna Sofiaga. See, et Helstein Kettorpi on Rootsimaa ja Taanimaad vahel, ei meeldi Taanimaale ja valitsija vastas, kuidas saaks seda hukata. Siis hakkab Taanimaad lähemema Venemaale vastusest ja nadedusest Rootsi maa vastu, kes oli ams ja tugev ja väga kergesti olks võinud Taanimaad valla oma kapa alla. Põmmet meedustal tüüspää puneti, nagu on Stockholm ja Taanimaal võid paisata vägesid vahelt postl korraga ja et Helstein Kettorpi oli vaenulik Taanimaale, siis otsis Taanimaad paarsit. Taanimaad oli Saksi-Poolaga lähemas vahelkarras Karl XI surma järel. Saksi kuurvürst oli 1697 a. valitud Poola kuningas ja tema on suurt osa manenud. August II - Poola kuningas, oli Kristian V õepoeg ja selle tõttu olid liigidased sidemed Taanimaad ja Saksi-Poolamaad vahel. 1697 a. kuningas valimine Poolamaal pole rahulik ja leplik. Oli palju trooni kandidaate. Kaks päänkandidaati olid Saksi kuurvürst August ja Prantsuse maa kandidaat Kõrte Prints. Mõlemad maad valiti ja pole poors kimel kes teeliselt valiti. Oli meedustad kaks esgu ja need kuulutasid mitmeid omad kandidatuudid kuningaks, kuid August II oli osavau ja pääsis nü võimule. Ta otsib Euroopas sidemeid, et oma trooni kindlustada ja troonile tules palub August II abi Taanimaalt, kui Louis XIV peares soatma omad laavad Balti merde. Taanimaad kuningas Kristian V lubas ka seda, et Prantsuse maa laavad ei saa läbi väinadist ja siis lubab August II kaitseda Taanimaad Rootsimaa vastu. See leping, mis tehti 1698 a. polnud mitte otsuse meeldid Rootsimaa vastu, aga see väis hästi elitada juure kui vaja. Mõlemate väinide hursid oli Rootsi väigendamine.

Tähtsam sündmus kui Taani ja Saksi-Poola leping, oli August II ja taar Petri kehtamine Praagas augusti kuul 1698 a. Tsaar Peter oli võtnud ette pika Tee Saksi maaale ja Hollandisse ja oli tutvunud nendege.

Niud tuli ta Viini ja Katrus kuniingaga lähikärida
Türklaste küsimuses, aga Austrial ja Venemaal olid suuri
konfliktid ja lähikärimistest ei tulnud midagi välja.
Peter püüab August II peale ja augustikuul 1698a. oli selle
järeldeisel Praagas küsselen. See oli suur jõumõngute
pide. August II katsus jõumõngus proovida oma jõude
Pöeliga ja nel päivil jõudi väga palju. Nüst lähikäri-
nimistest pole järele jäänud, järele on aga sün on inka ka
tozi semaid arjad ette võetud ja August II ja tsaar Peter liidus
leime teist. Tähtsam küsimus, mida kahtati Praagas
on Türgimaa küsimus. Juba pikemat aega kestis sõda
laste vastu, kussid koalitsioonis: Venemaa, Poola, Austria
ja Venedid. Niud taktis Austria sõda lõpetada, sest Vars-
si tuleb Hõpamaa küsimus esile, nagu arvas Leopold,
sest Karl II oli nõrk ja ei ela enam niistele kausa. Niud
olens hõp, kui Austria käed vabaneks ja keiser on teinud
katseid, et aarga lõpetada sõda Türgimaaaga. See ei passi
aga Venemaal ja August II poliitikal. Viimasele oli taktis,
et sõjatehtu saaks pidada Poolamaal Saksi väed, et
Poola vägesid visata, tarkemmal Liivimaa. Tä on selle
vastu, et rahu tehakse Türgimaaaga, sest süs peab ta arasaat
ma Saksi väed, sest need seisavad Poolamaal selle saitsens
Peter kussis seda, et August II olens Poolamaa valitseja, sest kui
Cordli prints saaks Poola krooni, süs tuleks need kombinati-
oonid ja Venemaa peaks nüsti arvestama targa jauga.
Sün saagiti ka Rootsimaa küsimusest. Kes on tahtnud üles
Rootsimaa kallalekippumise mitte, kes August II - vii
tsaar Peter, see on suur küsimus. Venemaa taktis saada
Baltimaa rannikuid ja Ingerimaaad; samuti taktis ta-
gasi ka August II Liivimaa ja nü viis Rootsil kallale-
kippumise mitte mõlemate poolt üles võetud saada.

See Praaga küsselen augusti kuul 1698a. pole üksi taktis
mitte üldajaloss, vaid ka taktis üksi kodumaa suhtes, sest
saal väiti ette suureid rammuid suure Põhja sõja alguses.
1698a. sügisel tuleb esile isik, kes oma energia kau-
du teeb palju juure sellele intrigerimisele, mille peale on
põhjendatud Põhja sõda. See oli Johann Reinhold Patkull. Tema
oli surmamõistetud, põgenenud ja olnud väga niitnul pool
ja 1698a. tuleb August II - se põlvimaa - president. Patkulli tä-
hendus on karmid suur. Ehkki ta oma initsiatiiv rikkus
oma diplomaatilise osavusega on suutnud palju sõnda saata,
aga ka ilma Patkullita olens väinud tulla Põhja sõda. Tema
aga tei esile mitte, et Poola-, Vene- ja Taani- maa peavad üss
tõstama.

- Kaugle ulatavad Patkulli plaanid? Et tema olens ainuüksi
arandaja, seda on raske öelda. Tema taktis Liivimaast
mõistada iseseisvat riiki - Kuramaa taolist. Et ta olens
mänginud kätte marsuuset saaks Liivimaa Poolamaale ja Ingeri-
maa Venemaal, see on niist küll põhjendatav. Kaugle aga
tema plaanid läksid, seda ei tea öelda, sest ta ei aval-
danud üki plaane. Tema põlvimaa oli: äsistada kolm rüsti
Rootsi maa vastu. Patkull oli andenas isik ja tema
pidi ainema, et konflikt August II ja Peter Suure vahel
on nümsid liigidal ja August II ja Peter Suure vahel ette-
vaatlikult Liivimaa ja Ingerimaa suhtes. Patkull teidab
ka Kopenhaageni, kuid Kristian V on ette vaatlik ja veel ei teki
lüt, aga Kristian V sunes tuleb Eronile Friedrich IV ja
niud valmis ka see kolmik liit.

Samal ajal, mil teaxis see kolmik liit, tehti rahu ka Türklaste ja
Karloviis a. 1699 ja niud oldi valmis tungima Rootsimaa kal-
lale. Kiputi Riia kallale. Karl XII läks taanlaste
vastu ja kui 1700 a. tehti rahu taanlastega, süs pönas
ta Saksi-Pöela ja Venemaa vastu. Ta tuli Pärnu ja ei tea,
kas pörsata Venemaa vii Poolamaa vastu. Süs lõhki ta aga
Hawa peale, kus peeti lahing 1700a. ja Venemaa väidetis sün-
ja niud peab Karl XII määrama, kuidas juhtida oma niit
poliitikat.

Üld Euroopa poliitika.

Euroopas saadi ühtu teada teinunud kolmik liidest Rootsi-
maa vastu ja sama kiiresti käis teade Hava lahingust.
Kevadel 1700a. kui August II väed tungivad Riia kallale ja peetakse
sõda Rootsi ja Saksimaa vahel, süs on Louis XIV ja Leopold pakkunud
endid vahemõisteks Rootsi ja Saksimaa vahel, küsimus oli tahar,
sest valitsejad ühendas sugilasside. Prantsuse maa oli ka August II
vastu, aga ei srovi seda et August II saaks Austria maa pealt rõvaldud.
Austria oli August II pealt, aga ei taha, et ta saaks liiga tugevaks.

Karl oli aga ettevaatlik ja Cirkab mõlemad pakkumised tagasi.
Tema juhtis tahilepanu Oliva rahule, kus suuri rügid olid kohustatud
astuma Venemaa vastu, kui pe peaks võtma midagi ette Rootsimaa
vastu ja Karl XII nõuab, et suuri rügid peaksid nüüd abi andma
Rootsimaa Venemaa vastu ja ta addis vii Austria ja Prantsu-
se maa spadiinide, et ümaldatagu hõp plaan Venemaa vastu.

Olles Louis Lossis, kaalus Karl XII - kulu peale pörsata - kas
enem Poolamaa vii Venemaa vastu - ja ta etustas minna eme
Poola vastu, põhjendades seda sellega, kui Saksi-Pöela asub oma
sõjavägedega ta algataga, süs ei saa ta tühistada Venemaa kevatra-
si. See on ka üksi mitte, aga Kaarl XII läks liiga kaugle.

Ajal, mil Karl XII oli Louis Lossis, nõhtavad August II ja tsaar
Peter Kuramaa lähedal olevas Lossis - ja sün etustas
se koos tegutada. Tsaar Peter üebab August II (1700) meest ja
taolert ja samal ajal, kui sõdib August II - võtab ka Peter ette väi-
kese väge Ingerimaaale.

Juuli kuul 1701a. on Karl XII Väina jõe lahingus löönud saksia-
lasi ja ta lähel saame Prusimaaale. Niud on Rootsi maa alad pu-
hustatud vaenlastest, aga niud pörsatarse ka tahile panu Root-
sile. Talle pakutarse abli.
August II pörsab Regensburgi päeva peale abipalvega.

Ludvig XIV, kui ta sai kuulde liidu teinimisest Austria, Ingeri-
simaa ja Hollandimaa vahel, oli kümmel et tema jäab viitjaks. Louis XIV
oli harjunud sellega, et ta mängis alati esimest viulot ja arvas, et ta
võidab ka selle viitluse. Ta oli oma peale saanud Baieri renevan-
ti Max Emmanueli ja selle venema Josep Klementsi. Max Emmanu-
nel oli Josep I tütreaga abielus ja on Prantsusmaa pealt ja dud-
vig XIV arveus oma vöödele. Plaaneli sees et Baieri abil minna
Austria vastu - see viita ja süs ka teised vastased liina. Lud-
vig XIV oli Põhja Taalioa mined maad vallutanud ja saal oli
vägede juhiks Catinat. Sõjaväe juhtide seas olid siis niud, kes
kõlled niimed on kuulsad sõja ajaloss. Nicola Catinat
oli suud panisis advokaat ja oli läinud sõjaväele ja ta
oli 1668 ja 1679a. märkamis saarvõitlusest osavõtnud lahingutest
ja 1689a. oli ta Savoya vastu hästi võidelnud. Catinat oli üss

Tuttavamaid Prantsuse maa sõjaväe juht Villairsi sõjal.
Villairs oli saavutanud oma kuulsuse sõjas. Tema oli ka
diplomaat ja oli selle väe juht, mis pidi tungma Baiiri kaudu
Austria maale. Kõige kuulsam oli aga Savoia kogen. Tema oli
Prantslane ja ta ema oli Louis XIV lemmik. Eugen oli haiglane ja
nõrga keha elitusega ja tema oli Louis XIV poolt, kui Eugen tahtis
astuda sõjaväele, nõljapäraselt vastuvõetud, aga Louis XIV soovitas
tal hakata õpetajaks, sest ta olevat nõrk. Sellest haavub Eu-
gen ja astub Austria maa teenistusse. Saab vidad ta Cati-
nat ja tirkelasi Sonta lahingus. Eugen pehmud aga mitte tirkel-
sõjaväeliseks, vaid ka diplomaat ja sõja pealiskirja osav orga-
nisaator - ja Leopold kutsub teda organisatsioonide juhatajaks.
Nü pidi Eugen lahutama Põhja Itaaliast ja selle pärast ei saada
ka Itaalias ka nü paljuga Itaaliat kui alles viimad saada.

Inglismaa ja Hollandimaa juhid olid John Churchill Marlborough
hertsog. Marlborough hertsog on tuttav poliitilise ajaloos kaudu.
Tema poliitiline tegevus oli vist kõige puhtam väga vähe. Tema
maksus ja kahtlased meetodid on talle ta hilguse sõjal
amused kahtlase nime. Varem tegeles ta diplomaatilisel alal.
Tema ide oli hõõs vahemäär Jacob II-ga ja selle kaudu saavut-
tas Marlborough hertsog hää suuruskõrge aueraja juures. Tema
naine oli Jacob II tütar Anna parem sõber ja see on miss Sara,
mis mängib mehe kõval suut osa. Mõned on tahtnud ka nai-
dala, et see on Mrs. Sara, kes mänginud suut osa, sest ta
mies pole olnud sarnane.

Varem, kui liitnõud Tarkis Prantsuse maa vastu, oli Louis XIV
vallutanud mõned väed maad Põhja Itaalias ja keisri väed on tungi-
nud Eugeni juhatusel Itaaliasse, et halvata Prantsusmaa viimad.
Eugeni retri üle alpidel oli väga raske, aga ta lei Catinat Carpi
juures 1701. Et Catinat pehmud kuninga armualune, mis tagan-
dati ta ülemjuhatase kohalt ja kutsuti asemel Villairsi, kes
oli nõrk. Kui ka see sai lüüa, mis määrati jälle uus juhataja
hertsog, kes jäi ka Itaaliasse.

Kõrvald juure mõned seoninud asjad, mis raskendavad duvigi
tegevust. 1702a. oli Louis Prantsusmaal kannissanide mäss.
Kannissanid olid kalvinistide usku. Kui tuli Nantesi edist, mis
hakati neid taga kiusama kes olid lahkuselised ja nü tuli kannis-
sanide mäss. Nemad tarvitavad valgeid saaki, mis nende kee-
les oli "kanusa" - ja kõike kes ühinevad Cavaljiti juhatusel, reit-
ti kanni saanideks. Neil oli mägedes hää vastu panha ja mitte ka-
da said lüüa Ludwig XIV väejuhid.

Ka olid Leopoldil mõned pahaõnused. Nü Tarkis Ungarus
1702a. Rakoczji mäss, sest Austria keskraal valitsus oli hõõn-
anud nõrkem taga kiusama protestante, ja vahendatud ungar-
laste õigusi ja ungarlased teksid Rakoczji - Franz II eestvõttel ühe.
Ludwigil oli see plaan, et Laane ja Põhja Itaalia armeed peaksid ühi-
nema ja pidi tungitama ühisel jõul Vüni kallale. See tegeu peh-
aga nü kerge läbi läinud. Itaalia armeele pole nü kerge üle alpidel
tulla, sest Tirolis mehed pauid kivaste vastu ja Itaalia armee
ei saa üle.

Inglastel ja austrelastel on seni olnud mõned diplomaatili-
sed edusammud. 1703a. ühineb Portugaal nende riikidega
ja Hispaania Kataloonias prantsus ei tunnistata Philippit kuniks.
Gars, vaid nad hoidsid Austria Karli poole, just Portugaali
nõuetele lüüa on seotud tahtis sündmus. 1702a. on, "Hetiueni"
lepingu Inglismaa ja Portugaalia vahel, mis annab inglastele Fäi-
lise vabaduse Portugaalias ja teeb Portugaalia rippuvaks Inglis-
maast. Seda lepingut vahendane 1702a. ja nimetatise lö-
petatus 1706 aastal. See leping on tahtud Inglismaa saa-
daku nime järel kes oli elletueni ja oli Portugaalias.

See leping oli lihtne ja meele ei paista ta midagi suurt tähendavat.
Pääsiks oli see, et Portugaalia veinid veetakse Inglismaale 1/3 odava-
ma hinnaga - kui Prantsuse maa ja Savoia maa veinid. Inglismaalt
pidi tootama odavama hinnaga, kui mujalt, villasid riideid Por-
tugaali. Need olid kõige tähtsamad punktid - veinide eksport
Portugaalilest ja riide kauba kaudu sai Inglismaa hõõs seismis-
ka Portugaalias ja selle pärast ka Portugaalia rippus Inglismaast
ja see kuulsus kestab praeguni XIX sajangu keskile - ja nü vaatame
et milline hää positsioon oli Portugaalia Hispaania maa ja Prant-
suse maa vahel. Selle tagajärjel valdab Inglise maa 1704a. Gib-
raltari mere kitsuse, hõõki peh otsusele otsusehõõndust lepingu
sõlmimisel Gibraltaril valdamiseks.

1704a. on tulnud ka Austria Karl Catalooniasse ja on saal nimeta-
tud kuningas. Nü seid asjad, kui Ludwig XIV 1704a. tahtis teostada
plaani, et Baiiri kaudu tungida Austriasse. Sõja taktika oli sel
ajal väsitamis taktika ja Eugen ja Marlborough hertsog ei saa
suurt midagi teha. Prantslased on Baiiris ja tahavad eda-
si tungida, aga siis ühinevad Eugen ja Marlborough hertsog,
et anda prantslastele otsustavat hõõpi - ja 13 augustil 1704a.
on Blindheimi lahing, kus Prantslased said faalilikult lüüa.
Seda raske löõse Prantsuse maale ja Ludwig XIV ei tahtnud us-
keda seda, et teisel käel nü halvaste. Prantslased pidi
taganema üle Rheini juhatusel - ja nü tehistati see
Ludwig XIV plaan. Nõueme läbi nõueteid, mis olid
Karl XII teistega, kui suure põnevusega sodati Baiiri küsimuse
sündmusi ja Oostriit lahing on tahtis. Arvatakse, et ta alles
viimad olla melgi tahtsane, kui Marlborough hertsog ja Eugen
alms tahtnud viitu hästi ära kasutada. Seda ei sünni
aga selle pärast, et Hollandimaa ei anna nü palju abi kui ta
leikas.

Põhja sõda.

Kui Karl XII tuli 1701a. Kuramaale, siis moodustus ta saaleks
tahtsamaks momentiks ta elus. Ta ei tea, kuhu poole pöörata, kas
Poola - ja Saksimaa vastu, või Venemaa vastu. Seda küsimust harita-
ti selle aja poliitilisele poole kauris palju. Peter Suur oli Karl XII vastu
lane ja tema pidi viidatama, aga lähem mees on August II, kes
tungs Riianallale ja kes oli aktüsem. Kuhu nüüd pidi
minema Kaarel XII. Sellest on kaalitud ajaloo kirjanduses, mis
üks pidanud tegema Kaarel XII, kas tal olla olnud parem teha
rahu ja minna koju poole vaenlaste võitmist. Või alla, et saa-
nimaa ja Saksi-Poola üks jaanud rahule - ja Venemaa peles
saanud üksiinda midagi teha. Ka kolmik liit ja Prantsusmaa
võtsid osa selle küsimise lahendamisest. Louis XIV teki ette-
paneku Kaarel XII - ja sellest nõueme, kuidas ta hindas Põhja ala-
sid. Ludwig soovis, et Kaarel XII lepiks August II-ga ja läheks üle Prant-
suse maa poole. Retsimaa oli olnud ja Prantsuse maa liitlane
poole Vestfali rahu.

Kilhem III teki ettepaneku, et Kaarel XII teeks rahu ja peaks
sepana end suurde sõtta - merimeeste poole. Kaarel XII sum-
patsiooniks ka nõueme merimeeste poole olnud nõueme küsimuses.
Hispaania sõja põhjus ongi ju asuküsimus, kui Louis XIV
peles kindlustatud kinnis, et kes olnud hää protestantlik-
tele riikidele.

Kaarel XII nõueme kavatsus pöörata Saksi vastu Poolamaa kaudu, aga sü-
gisil 1701a. saab ta Poolamaa poole protestantide, mitte ülemineku
Poola piiridest. Oli selge, et Poola kuningas alustas sõda Kaarel XII-ga,
mis rux pole sellest osa võtnud - ja Kaarel XII minex Poolamaale üks sõja algus.

See oli sofism. Kui kuningas algab seda - siis ei alga seda veel
nik, Kaarel XII vastab, kui Saksi väed tungivad üle Poolamaa Liivi-
maale, siis tungib ka tema üle Poolamaa Saksimaale. Kui ei sohi
Poola riik, vaid seda teeb kuningas, siis tagandatakse smeti kuningas
- August II Poolamaa troonilt - ja rüügi jäänud rahule.
On eeldud, et Kaarel XII pelnud algul August II tagandamise mõtet.
Karl XII mõtte oli et Poolamaa saaks tugedaks, et see rahul Retsiima-
ga ja taristars August II-st tegevusest. Poolamaa oli haldetud
väärdelis siiskorras. Teda kutsuti küll republica - vabariik -
ja saal oli vabariiklik end teatud määral sa seismises korras.
Poolamaa oli ju päris Poola ja leedu maa, aga mitte kindlustid.
Sa jagunes väinesteks osades, millel olid omaad maapäevad.
Kes karutaid smi asju, ka terve rügi asju maapäevad olid
Saksite väinuses - ja valitakse iga kalle aasta järele saadi-
kud rügiapäevadele. Rügi päev jagunel kolme ossa: Kuningas,
II senat ja III saadikud; I Kuningas tähendab vähe. Senal on smi
veto, aga seda tarvitakse harva, II senatis on ministrid,
piiskopid ja targemad aadeli esitajad. Senat ei ole takendatud
väga palju, kui liismed ei ole olnud ühemõelised. Kolmas
dars ei ole rahva saadikud, kes ei ole valitud maapäevadel
ja tulid rügiapäevadele.
Rügiapäevade otsused läksid maapäevadele kinnitamisesse.
Kui seda ei tehtud, siis ei astunud see saadus ka saal ma-
komas, kus ei kinnitatud jüsse. Väga smetu asi oli aga
"liberum veto". Kui mõni rügiapäeva liige ei kinnitnud hädas
mõnda otsust, siis ütles ta veto ja rügiapäeva võis saata lai-
ali, ning saadus ei astu jüsse. See oli seismine anarhia.
Kui rügiapäevade liikmed ei astu saaduste vastu, siis teivad
seda maapäevad. Sarnane kodol Poolamaal Kola.
Kaarel XII taldi, et Poolamaa peale alati August II-ga rahul ja
Saksid? mihed kutsuvad Kaarel XII emaitele appi - ja mõned väi-
kesed saavad lärsid ka üle Poolamaa piiri. Kaarel XII nõusmad
vaid 1702 a. üli piiri ja kevadel 1702 a. jõi rügi päevanimi Varsas
Kaarel XII näite peaaegu vastupanekuta - ja kui August II oli lai-
nud leenu peale - ja Glishova juures - paikus Kaarel XII lahingut,
juuli kuul 1702 aastal. Siis võitis Kaarel XII selle vastu - ja näitas,
kui osav taktiker ta oli ja hõlmata August II paremaid siis-
konast - väidab Kaarel XII lahingut ja rügi teise päalima Krasou
Langel võitlastile. Teel nädalail, mis oli Glishova lahingu ja
üle, oli Karl XII saanud teada, et August II on saanud teine le-
pinguga keiser Leopoldiga, kes garanteeris August II kindlustust
ette jätab Poola kuningas. See oli halb uudis, Poolamaal tõusid
üks kriisimad, kas viid Retsiimaga väed Saksimaale. Karl ei taha
seda teha, sest ta arvas, kui ta tungib Saksia piiri, siis saab
ta Saksia kuni avalikuks vaenlaseks ja kui ta Saksimaa läbi-
ma tungis teise liitriigi kallale, siis ei ole see teinud ehk pahandu-
si ja ta ei tee seda. Tema poolt said Poolamaalt väetud
rasked kontributsioonid. August II oli Pruisimaal ja oli teinud
saal keisriga lepingu. August II on olnud Pruisi keisriga sala-
jased lähivõetakimised Poola rügi jagamisest ja August II oli
lubanud, et Pruisimaa saal ühe osa Poolamaast endale.
Kui palju August selle lubadusega tähendas, see on juba
is kriisimad, sest August II võis mis sama hästi jätta Pruisi,
kuningast Friedrichi kui ka Karli. Karl XII jätkal sõjakäiku
Poolamaal. Langvad Posen ja Danzig ja suvel 1703 asub
Karl XII Thorni piirama. On näha, et Karl XII tahab vallutada
Poolamaad - ja et tal oli hõa edu, siis mõjus see kriis hästi.
Karl on Saksia - Pruisi piiri ääres ja on keita, et ta riskab kinnitati
omad väed üle piiri ja Friedrich tõi 1703 a. Karliga lepingu
qu. August soovis, et Pruisimaa ei ole pingul, aga kui Karl
Friedrich teid lepingu 1703 a. siis see andis põhjust August II

8
põnata Venemaale poole ja 1703 a. tuleb ka leping August II ja Venemaale
tsaari vahel ja 1703 a. algab Peter Suure antuvine tegevus
ida mere mais.
Ümbes samal ajal, kui saasutati leping August II ja Peter Suure vahel,
astub Peter Peterburgi linna Novaja aarde - selle suku. Et Karl XII on väitnud
need realiteetid on meenud ka Poolamaal ja saal teie konfede-
ratsioon August II - u vastu. Nüüti, et August II tagandatakse, sest siis on
võimalik teha rahule. Et August II tagandamine nõudmine on kind-
laks saanud ka Karl XII, 1703 a. aastast peale ei saa Karl XII sellest
mõttest enam loobuda. Rügi päev, mida Karl XII taristas läbi taasimise-
tel polakatega, millest alati puti, oli Arvi Bernhard Horn, kes
ei Retsiimaa poliitika juht vabaduse ajal. Horn oli sa-
nud sõjalise karutuse ja tema oli hõa korter Karl XII väes.
Karl XII taristas aga teda ka diplomaadina, sest tal ei ole seks hõad
andest. 1703 a. tulvad rügiapäevad Harssavis Korpse. Kui ka mitte
kõin pelnud, aga Greshen. Pääpiiskop oli August II vaenlane - ja te kut-
sus Korpse rügiapäevad ja aasta algul 1704 a. on August II taganda-
data seisis ja August oli nüüsis veel ainult reuervüst, aga mitte
kuningas. Karl pole aga oma tegevust lõpetanud, aga mitte
juht järele treenile? Karl algul arvas, et sellens väies olla midagi
Poola kuningas, Johann Sobieski, keiser Jakob Sobieski, kuid tema
läsi väigis tada August II Schlesias ja ta ei saa nü tulla tro-
nile ja ta noorem vend Aleksander ei taha võtta endale trooni.
Välis maailm valida kuningast on aga riskant, sest siis asuvad
teised tema vastu. Oli ju väiespo jagatud rahite leeri.
Kui August II arus valitsemas, siis oli kandidaadid ka Conti prints,
Louis XIV sugulane. Ükses nüüd se valitud, siis ei ole see talen-
damud, et Karl XII tahtis Prantsusemaaja Hiipamaa mag liidu poole
kalduda. Kui ka ungarlane Franz Ráczky ei ole valitud, siis ei ole
ka see alvordav. Ehk kui Lothringi prints, Leopoldi sugulane, ei ole
valitud, siis ei ole see tähendand, et Karl XII kaldub veisori ja
merevõidde poole. Nüü siis ei tule midagi välja valjamaa print-
sistest - ja kui Sobieski kandidatuur nurjus, siis arvas Karl XII, et
treenile peaks tulema keegi Poolamaa jehtiv isik. Karlile oli
lähemend 1704 a. Poola kõngemaast aadelist pänt Stanislaus
Lecinskiy - ja ta võitis Karl XII poolehõu. Tema teigi ka Horni
ettepaneku, et olgu rügiapäevadele, et las nemad valivad kuningas.
Rügiapäevadel on kolm kandidaati: 1) Sõjapäälis Lubanirsky,
2) leedu kantsler nüst Razivill ja 3) Lecinskiy. Keegi mees iselõ-
mustab neid õeldes: „Lubanirsky on diplomaat, Razivill - riias-
ja Lecinskiy aus mees“.
Karl XII mieldis meist vünane ja Horn võis aigid 1704 a. nükange-
le, et Stanislaus Lecinskiy valiti kuningas. Karl XII diplomaat-
toline nõuandja oli Pruisi keisri nõuandja kes suri aastal 1792 - ja ta
jättis Karlile mõned memuarid, kusta avaldal Karl XII sõja-
käigu kohta awanisi, teatid. Tema ei ole juba enne,
et Poola sõjakäik ei lõpe hästi, sest saal pole kind-
lusi ja polakaid ei või usaldada - ja Karl XII ei pea seda
veiki oma käes kinni. Nagu awal Orisnõtjerna.
Kui valiti kuningas Stanislaus Lecinskiy, siis nägi Karl XII,
et sel mehel pole sõjaväelisele teetajaid ja ta peab valitsema
Karl XII sõjaväe teetusel. Samal ajal löödi lahing, mis oli

tähtis, Karl XII lähemal Saksamaa piiridele ja need puuduvad
kõrge laanes ja idas peetud võitlused ja 1704 a. pidi mida-
gi sündima.

Hispaania paranduse sõda

1705 a. esimesel poolel suri Austria keiser Leopold I, kes oli
mõnes 50a. keisris. See aeg oli tähtis, kuigi kuninga huvid kaldu-
sid na mujale. Leopoldi järel tuleb ta poeg Joseph I, kes
oli teinud abielust. Leopoldi oli abielus esimest korda Maria The-
reasiaga ja sellest abielust sündis tal lapsi. Teist korda oli ta
abielus Pfalzi printsess Eleonoraga ja sellest abielust oli tal ka
kaks poega: Joseph ja Karl.

Joseph oli alles noor mees: Itaastare ja tema siht oli Ludvig
Louis XII alandamine. Josephi läks sellest lahku meestisast
Leopoldi I, et ta tahtis talitada leplikumalt kui vadatagi
ta isa. Leopoldi ajas ungarlased marre, sest ta tegutses
väga karmelt usulises suhtes ja sai sellest palju vaenlasi.
Teiselt poolt Josephi peale küll rahus andus vaimuga, aga ta
su leplikum protestantide suhtes, kui oli seda Leopoldi I. Selle-
ga peab arvestama, et 1705 a. sündis Austria troonil muu-
datus.

Savoya hertsog oli tunginud Itaaliasse peasta Savoya
põalima Turini, mida peetakse Prantsuse maa. See ei lähe aga
korda, sest Austria abid ei jätavad liiga hilja rahale. Prant-
suse maa ülemjuhataja pidi jätama Turini ja ruttama Bugeni
vaste ja nü sai Turini vildi hõivata.

Liitlaste sisukord põhja Prant - Belgias ja Hollandis, Hispaaniamaa
alamaa piiril, oli parem. Marlborough hertsog koraldas omad väed ja kes-
limata, et tal oli hõivumise teise sõjate juhiga - Badeni Ludvigiga,
või ta süüski Ramelli 1706 a. hõivada. Selle järel oli
Valony hertsog kutsutud Itaaliast, et panna plüri Marl-
borough hertsogile - ja sellest võidab Savoya Bugen 1706 a. sep-
temberi kuul Itaalias olevad Prantsuse maa väed.

Ka Hispaaniamaal on asjad arenenud. Oli ju vastolu Kas-
tilia ja Kataloonia vahel ja vämmased kutsusid Austria
Karl Hispaaniasse. Karl saabub sinna - ja ta siht on,
vägivallaga visata Philipp Hispaaniamaalt Prantsuse-
maale. Inglismaa saatis ka oma laevastiku, mille juht oli
lord Peterborough, kes tuli 1706 a. Hispaaniasse ja pidi

võtama ette ühine sõjate Madriidi vastu, mis ka valla-
tati mai kuul 1706 ja Karl tuli suure pidulikkusega
Madriidi - ja paistab nagu lõpetas Hispaania maa parandus-
se sõda. Room oli aga lihvise ja rütli kutsusid
võidesõnnid. Philipp põgenes Madriidist ja Karl on

saal mõne aja, aga siis areneb Hispaaniamaal rahvus-
turne ja Kastiliaid mehed astuvad ägedaste Katal-
oonlaste vastu. Selle liikumise eesotsas oli tema
ja ilus daam, printsess Orsini, prantslanna. Tema
oli sündinud umbes 1640 a. ja oli juba vana, kui ta
oli Philippi õenega nais osakoma kes - kuninganna
päädaam. Ta oli kasvatatud Prantsuse maa mõjuv
ja prantslaste parhoidude leidnud paavsti juures.

Kui Philipp I tuli Hispaaniasse ja abielus Savoya

printsess Luiseaga, siis sai Orsini kuninganna daamiks ja
tema mängis suurt osa ja Philipp esimesed 15 aastat
nimetati Orsini aastates, ajajärguks. Printsess Orsi-
ni nägi, et see kõrk vaim, mis oli võimukas ja orienteerus
Prantsuse maa pool, ei läinud enam ja tema tahtis mõelda
et Philipp I ja ta abikaasa saaksid hispaanlasteks, ja et ta
võtaks arvesse need nõudmised, mis olid Hispaania aade-
lil. Orsini oli muud, mil Madriid oli ära võetud, vastu-
mud aratada rahvuse tuhnet - ja see läks tal na korda ja
võitlus 1706 a. pidiid Inglismaa ja Portugaalia ühinevad
võed taganema Madriidist ja Philipp I tuli asemele.
Nii muutusid need ilusad plaanid. Samal ajal en-
tähtsad sündmused ka põhja pool.

Sündmused Põhja sõjas.

Suvel 1706 a. augusti kuul, tungib Karl XII Saksimaale.
Karl XII nähtis rahu, sest see võimukas rahu, keisriga, kui üks
Saksa rügi liige tungib teise kallale, see ei ole sõja kuul-
tamine. Muidu aga ta võimukas, kui August oli sündinud
Poola troonilt taganema ja uus kuningas, tuli asemele
süs ei tulnud isegi muudest - ja Lechinski oli ai-
melt nime järel kuningas - ja August kutsus end iska-
gi edasi Poola kuningaks - ja teda toetas veel keiser ja ka
Salaja Preisimaa kuningas. Augustil olid suured väed
ja Neibman kuul 1706 a. tuleb lahing roostlastega Traustadti
juures ja August pidi jällegi tumistama, et tema ei suuda
hoistelda Karliga. Keelimita sellest, et Balti mailt tule-
vad kuivad sõjamehed, on Karl XII alles Poolamaal ja ta
oli otsustanud, et talal vija läbi omad plaanid Augusti
suhtes. Kui Traustadti lahing leitud, struktas Karl XII ülemisima
Saksi pärist ja Augusti rahule suudida. Augusti nime lõpul, lõpsid
teema väed üle Saksi piiri ja mõne nädala pärast on August valmis
leping. August tumistas Lechinski kuningaks, o.t. ta leebub oma i-
gustist Poolamaa suhtes - ja annab Karl XII ratte ka Patkulli.

Keelmita on Saksimaal 1706-1707 aastal ja roostlari peeti üleval
rikkalikkude kontributsioonide kaudu ja võeti ette sellens sammud
et Karl XII lahkuks ruttu Saksimaalt.

Kui Karl XII Saksimaal oli talvel 1706-1707, siis läksid baltia
kuulujutud, et Karl XII võtab keegi jõeaga osa Hispaania pa-
randuse sõjast. Et teia küll kindlasti, millised olid Karl
plaanid, ja tema ei näksinud oma kavatsustest ja sellele
ja alles viimisel silmapilgul ütles, et ta teinud nü ja nü.

Nü levis ka kuulujutt, et Karl XII läib Prantsuse maa poole, sel-
les andis põhjust ka see asjas, et Karl XII ja Josephi vahel
oli terav vahikord. Karl XII oli armud Schleesias olevate pro-
testantidele lubaduse, neid kaitsta - ja tahtis oma sõna
ka pidada. Kui ta teada sai, et Schleesia protestantidel po-
le kuigi hõa seisusend, siis sattus ta keisriga teravasse
vastolles. Ta tegi keisrile ettepanekuid ja need ei võetud vastu.
Sellepärast olid ka need kuulujutud. Et aga Karl XII ühi-
ners Louis XIV, kes pole põhjust, selle tagajärg oli aga see, et
Marlborough hertsog aprilli kuul 1707 a. tuleb Alpraustadt Karl XII

laagrisse ja tahab saada edust Karl XII poliitika meelt. Juba enne Marlborough hertsogi tulekut Karl XII laagrisse, harutas kuis saaks arastada Karl ministrid. 17 aprillil - Heljondal kihavalle pühal 1707a. sai Marlborough hertsog võrre Karl XII. Et aga ei püha ehtu, mis ei võta Karl XII teda vastu ja järgmisel päeval pööle jumalateenistuse vatal ta vastu Karl XII. Nende kohtamine on tige dramaatiline, sest Marlborough hertsog pidi leppima suure lihtsusega ja vähese vastutululiseusega. Nad olid koos ehtuni, millal Karl XII läks jällegi kirise. Et kui vähe Marlborough hertsog sai teada Karl XII poliitika ja plaanidest, süski arvas Marlborough, et Karl ei astu lütu Prant. süsemaalaga. Ta nägib, et Karl XII on kummaline isie ja ristite väike poliitika ja tal onomad kapriisid, milliseid ta tahab läbi viia ja tal pole midagi diplomaatilist ette rühendatud ja ta südamel on Schlesia protestantide küsimus ja Marlborough hertsog tõrnitas lihtlastele, et lahendatagu esimesena Schlesia protestantide küsimus, sest muide tuleb suur ennetus. Tuleb täita need lehadused mis on antud Karl XII Schlesia protestantide suhtes. Marlborough hertsog ütles, et Karl on valmis ilmajaama niigist, et aga omi isieksesse sove täita. See on ka väga tüü iseloomustus ja süstun-giti keiser Josephi kallale, et ta peab järele andma Schlesia küsimuses. Joseph pidi seda ka tegelema ja 1707a. on keiser Altraustadtis mõõnud Schlesia protestantidele need nõuded, milliseid nõudis Karl XII.

1707a. ungarlased kuulutasid, et Joseph ja ta dimastii on tappudatud Ungari tsoonilt ja keiser pidi tegema lepingu Karl XII, sest muide elegea luugu elnud tahar ja keiser jäid niisid rahule, et Karl XII pööras ühted Venemaa poole. Ung-lased ja hollandlased arvasid küll, et Karl XII amad omad väed lihtlastele kasutada, aga teades, milline verine mees oli Karl XII, oli neil hää meel, et ta läks ida poole. Sellest on hää meel ka Louis XIV.

Karl XII elus väinud 1707a. kevysti seada end keisrapsa poliitika ja tuua poode Hispaania paranduse sõjale.

Hispaania paranduse sõda.

Kui Karl XII oli 1707a. teatanud, et ta pöörab Venema poole, et ta ei tahar osavõtta Hispaania paranduse sõjast, süs olid keiser rahuldunud ja hää meel nägud Karl XII sammud lihtlastele olid küll vidaduud ja paistis nagu peaks Prant. semaa alla andma - ja lihtlastele olis saanud väheem kätte, kui nad olisid olud ühemeelsed, aga Austria ja Hollandil ja Inglismaal on erisihid ja need valdavad Austria Hollandist ja Inglismaast.

Austria pääsiht oli, saada palju kasu Itaalias. Ille riiki-de scheid olid need, et saada Hispaania maal ja Vähe-mes nupalju kaubanduslisi sordustusi, kui võimalik, et Hispaania konkurents kaubanduslikes ilmas saaks hävi-tatud ja et see parandus saaks Inglismaale. Nä on süs lahkhelid lihtlaste vahel. Austria tahtis, et pääh-tungimine sümis põhja Itaalias, kuna Inglismaa ja Hol-landi regimeste seas oli siht, et võitlus peitagu Hispaania ja Prantsuse maal. Inglismaa oli juba palju saanud Melea lepingust, mis tehti Inglismaa ja Portugaalia vahel

Inglismaa sai Gibraltari ja nüüd langeb inglise maale ka Me-norika saar ja nü on Inglismaa kaubandus kindlustatud. Inglise maa ajaleks on alati lüda vähe egoistlikku joont - omakasu. In-glismaa oli valdud kontinentidist ja ta sai väheem egoistliku-ress - ja tema scheid on ta enese tümber kehilevad ja need scheid peht majanduslised: et saada omakätte kaubanduse kaudu üle-üldist ühtõnnu.

Inglise maal on ka 1707a. hääd sisekõrred sise küsimustes. 1707a. tehti unison Schoti ja inglise maa vahel ja süga lepetasse hõõnemised mis süa maale elid ja Inglismaa saab suure Bee-tammaks. 1708a. teatas kuningas, et mõlemate tüügi luuisid kehtelastada ja 1707a. tehti unison. Sellest oli kasu Schotimaale, sest ta on väheem ja ka tema sai nüüd need kaubanduslised sordustused mis Inglismaa oli muutud omale saada. See unison, mida katsuti purustada kestis edasi. 1708a. faebel III, faebel II peeg, - Stuarti pärija, kes sai Louis XIV käst kasvamine pan-sionii, teeb kolat Schotimaad vallutada. Prantsuse maa me-konda muutesti teateid Schotimaale üle ja saadi teada, et Schotimaal on palju mid, kes elid Stuartite pooll. Prant-see sõjaminister sootis faebel III isetralise laawaga Schotimaale ja 1708a. aprillikuul tuli ka see laawastis sima, aga teateid olid väled; faebel III pole peelehõidud ja temaniing, faebel III elid tänu-likud, et nad said ilma katastrofita tagasi Prantsuse-maale.

Nüüd on muudetud, kas Louis XIV oli selle plaaniga rahul ja paljud üt-levad, et ta seda polenud.

1708a. juuli kuul on Prantsuse maa ja lihtlaste vahel lahing ja sin said prantslased liht. Osa Prantsuse maa ja lihtlastele ja Louis XIV nägi, et lille liim. Vaubaine kindlustega jäid lihtlastele. Lihtlaste keskel aga tulevad jällegi eri intressid. Küsi-mus on selles, kuidas tegeleda Hispaania maa alamadege. His-paania kües on ju osa alamaid ja kui Hispaania need kas-tab küelas süs talitada. Justtiamba ei taha neid anda Hollandile kellele nad olisid kohased - ja Inglismaa tahtis neid maaid jätta era-poliitika ja tahtis saada endale mõned kauba kohad. Lihtlaste see-mine front pole süs nü kindlustatud ja sellelille väis end ühtpäi-dada Louis XIV.

Prantsuse maa sisekõrred oli au... lahingu järele raske sõja-massud kasvavad ja Prantsuse maa pidi ju ühtalpidama ka His-kaaniat ja kui 1708-1709a. talve oli tüü külu, millal süs palju rahvas noormatas, süs tulid üel raskeid järede. Louis - Ludwig XIV on 1709a. algul valmis tegema rahul ja lahiväär-kimised peiti... et Louis XIV "Päikeses kuningas" tahtis olla esimene - ilmarüvide juhataja ja nüüd pidi pidama rahul läbi-rasemisi lihtlastega, selles nägud lihtlasteid, nagu elis Prantsuse maa liiga nõue ja nad tahtisid seda kasutada. Louis XIV oli valmis lehu-ma Hispaaniast ühes küvalmaadege ja ka valmis lehuyma Strap-kurgist aga lihtlaste nõudis, et Philipp I tulid Hispaaniast arajaada ja kui ta vähe em jomsul seda ei tee, süs Louis XIV peab aitama ma sõjaväega lihtlaste et Hispaaniast lahemes ta peja poeg. See oli raske nõue Louis XIV, kes algas seda suure paridege ja ke-arvas, et tema juhib ilma poliitikat - ja nüüd tahavad teda sühdi-da Inglismaa ja Austria Hispaaniast arajaama oma peja poe-ja ja ta pole sellega nõus. Seda nõuet võis selitaba selle-ge, et Louis XIV oli alati petnud omi lihtlasi. Ta lubas kall,

aga elital midagi vasurikumat, mis muutus ta oma lubaduse. Selle pärast oli väetud tingimusena ka 2 kuud, sest siis on lütkuvised sõjajärgel alles ja kui Philipp V ei lahku 2 kuue jooksul, siis peab tud- niga aitama teda ära ajada. Lähitööks katkestati suvel 1709 ja mõne kuu järele on sõjaväed jällegi tüttipidi koor.

1709 a. saavad lütlased teida Malplaqueti juures. Mõni nädal ka- renkli teisel poolil ka tähtis lahing, mis määras kauaks ajaks Euroopa saatuse ja see oli just tähtis hetk ja kogu Euroopa kohta. 1709 a. juuli kuul algul (uus kuu) oli Põltsava lahing. Prantsuse maa käsi käis halvasti. Marshall Villaire, kes enne poh- mud liina saanud pidi taganema Malplaqueti juures ja Prant- surenna alles täiesti kaotanud, kui lütlaste seas pehmed tulnud ette laugenemist. Portugaalia lepi. Prantsusemaaga, sest need juba teavad, millised puudused on Inglismaal. Liitriigid vaatavad keisi, mis kogu nad saavad Hispa- nia püüanduse ajast. Lepingu eli-tähtsust, et ükski ei to- hita rahul tulla teadmata. Inglismaa tõi Hispaania koi- lega lepingu kaubanduse suhtes ja Karlannab-talle suured aja- sid. See näitab lepingu tehti Salaja-Kellandi sõjajärgi. Hi- lähel sus lahku Inglismaa ja Kellandi poliitika.

1710 a. püü Louis XIV poelt võitlused lähitööks rahul suhtis Mal- landis. Liitlased pole kaotanud oma nõudmistest Louis XIV poole oma poja pojale Philipp V ette, et see lahkuks Hispa- nia troonilt ja saaks sellest Sitsiilia ja Sardinia, aga lütl- lased pole sellel nõus, vaid vaja sõjaväega Philipp V ära ajada. Sõja- raha tõi Louis XIV Philipp V ära ajamiseks, aga sellega pole võin- gi rahul lütlaste ja rahul lähitööks katkestati Louis XIV eli oma diplomaatide kaudu saanud teada, et lütlaste seas on laugenemine ja arvas, et Inglismaa algab juba ise varsti ra- hul lähitööks.

Madridi väeti suvel 1710 a. Liitriikide vägede poelt ära ja Phi- lipp pidi taganema ja lütlastele aga on Madridis Karl III, aga sus tuli Philipp V jällegi tagasi ja 1710 a. juuli tulle ka His- paania sõja peetu, mis päästab Louis XIV.

Inglismaal eli võidul rühvide orakand, aga selle sihtis eli- nimiseid aastail õnnesõnnilised kaud, sest saal elid suured kamp- melled, suurtöösturite eritajad ja need tahavad jätkata sõda, et saada rikkaks kolonide abil. Kuninganna Anna sum- paatia eli aga tunde poelt ja kui ta sõprussidemed elid riku- tud Marlboroughi hertsogiga ja ta naise printsess Saraga, sus ka- duta tunde poole ja väeti 1710 a. ette need parlament valimisi- sid. Need andsid opositsioonile hääd tagajärjed ja rühvide orakand seisab nõrgal jalal. Marlborough hertsogi vastu tek- kivad igasugused kahtlused ja inglise rahva meen on suus nen- de sõja maksude pärast. 1711 a. tagandati Marlborough hertsog ja nüüd tulevad need sihid sõjapidamiseks. Ferryd tahavad astuda lähitööks Prantsusemaaga ja ju- ba 1710 liidavad aset sarnased salajased lähitööks. He- vadel 1711 en etustus sündmus - Josephi surm. Tema eli 33 a. vana ja ei jät järel troonipärijat ja see muutis asja talle liikum. Tema keige lähem sugulane eli Karl - Hispaania kuningas Karl III - ja kui veel Inglismaa ja Kellandi alles jätkanud sõda, sus nad alles saanud kogu Austriale ja Hispaaniale. Karl ei võinud samal ajal Austria kei- ses ja Hispaania kuningas ja sellepärast ka liitriigid, kui kuulsid Josephi surmast, muudavad oma poliitikat ja nad rahus pidama rahul lähitööks. 1711 a. eli an- nud liitriikide kätte selle, mida ta ei ole võinud enne, aasta

tagasi müüda. Ta sai välja meelheitlikust seisusest ja on ka- lenda lastus, et Philipp V jätal Hispaania kuningas, kui peab eli- mas raharemast kandidaati

